گفت و گو

نگاهی به انتخابات ترکیه در گفت‌وگو با رضا صولت، استاد دانشگاه

یک پیروزی محتمل برای اردوغان

فائزه سادات یوسفی
خبرنگار

امروز اولین بار در تاریخ انتخابات ترکیه است که مردم رئیس جمهور خود را در دور دوم انتخاب می‌کنند. اکنون ترکیه در فاصله زمانی بین انتخابات دور اول و دور دوم، در یک فضای انتخاباتی بی‌سابقه‌ای قرار گرفته و هر دو طرف سعی دارند با به روز کردن شعارهای خود، آرای بیشتری را به خود جلب کنند. درباره این انتخابات با رضا صولت، استاد دانشگاه و کارشناس مسائل ترکیه گفت‌وگو کرده‌ایم که می خوانید؛

فضای انتخاباتی ترکیه را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

فضای رقابت انتخاباتی به وجود آمده کنونی و تلاش برای پیروزی برای هر دو طرف، موجب شده که در شعارهای رقبا تغییری به وجود آید. مهمترین تغییری که به وجود آمد، در بافت فکری کمالیست‌ها یعنی ائتلاف ۶ گانه به اضافه دو شهردار مهم یعنی شهردار استانبول و شهردار آنکارا بود و آن پذیرش مذهب در شاه کلید این ائتلاف بود. همچنین، قلیچدار اوغلو به عنوان رقیب در ائتلافی قرار دارد که به صورت غیررسمی با کردها ائتلاف کرده و این در تعارض با افکار کمالیست‌هاست. حضور افرادی با تیپولوژی های متفاوت ملی گرا،اسلام گرا ،چپ گرا و راست گرا اعم از مرال آکشنر ، تمل کاراموﻻاوغلو، علی بابا جان ،احمد داوود اوغلو ،گلتکین اویسال ،دمیرتاش بعلاوه دو شهردار استانبول و آنکارا ،اکرم امام اوغلو و منصور یاواش در دور اول و تلاش برای جلب حمایت سنان اوغان رهبر ائتلاف آتا که در انتها به کمپین اردوغان پیوست، نشانگر تلاش برای بدست آوردن کرسی ریاست جمهوری به هر طریق ممکن بود.در مقابل، گفتمان اردوغان ترکیبی از گفتمان اسلام، هویت گرایی، ترک‌گرایی و تحول خواهی است. از سال ۲۰۱۷ به بعد اردوغان ترک‌گرایی و ماهیت ترکی را به مؤلفه و شعارهای انتخاباتی خودش وارد کرد و بر خلاف کمالیست‌ها سعی کرد روی بافت هویتی ترکیه تأکید داشته باشد.

مسأله دیگر اقتصاد است که در وضعیت کنونی بحران اقتصادی ترکیه، بسیار تعیین کننده است. حزب عدالت و توسعه با توجه به اوضاع و شرایط امروزی ترکیه سعی کرده با طرح آن، نظرات جامعه را برای حل بحران به خود جلب کند. نظرسنجی‌ها هم گویای همین موضوع است و نشان داده‌اند که مردم بر موضوع اقتصاد تأکید کرده‌اند. اما طبق برآوردها، آنچه در عمل در پای صندوق‌های رأی خودش را نشان می‌دهد مؤلفه‌های ترکیبی اسلام به اضافه ماهیت ملی‌گرایی در ترکیه است و مردم ترکیه معتقدند آن چیزی که به واسطه اردوغان محقق نشود، توسط شخص دیگری هم محقق نخواهد شد. از سویی دیگر، قلیچدار اوغلو تا به اینجا بسیار خوب مطرح شده و به دور دوم راه یافته است. این اولین بار در تاریخ انتخابات ترکیه از سال ۲۰۰۲ است که اردوغان وارد کارزار انتخاباتی دور دوم شده است. اردوغان در سال ۲۰۰۲در میان شک و تردید نظامیان و کمالیست ها و تحت کنترل نهادهایی مانند شورای عالی امنیت ملی ،دادگاه قانون اساسی و رئیس جمهوری کمالیست به نام احمد نجدت سزر توانست حزب عدالت و توسعه را به پیروزی انتخابات تنها پس از هفت ماه برساند و در دوره های مختلف در بازبینی و بازتولید گفتمان ها توانسته است رهبری و هژمونی خود را در ترکیه حفظ کند.

> آنچه پای صندوق‌های رأی خودش را نشان می‌دهد مؤلفه‌های ترکیبی اسلام به اضافه ماهیت ملی‌گرایی در ترکیه است. مردم ترکیه معتقدند آن چیزی که به واسطه اردوغان محقق نشود، توسط شخص دیگری هم محقق نخواهد شد

غربگرایی درشعارهای اردوغان و قلیچداراوغلو را چگونه می‌بینید؟

ترکیه یکی از مهمترین بازیگران اعضای ناتو است و دولت اردوغان نیز بیشترین پیوند و همگرایی با ناتو را داشته است. اردوغان بر خلاف قلیچدار اوغلو مخالف گسترش ناتو است و معتقد است که گسترش ناتو به تفاهمی که در ترکیه و در خاورمیانه شکل گرفته- که این منطقه حداقل تا ۱۰ سال آینده وارد بحران نشود و به دنبال حل بحران بازیگران خاورمیانه میل پیدا کند - خیلی همراستا نیست و تنش‌زاست. از طرفی دیگر گسترش ناتو با توجه به سیاست‌هایی که ترکیه در قفقازجنوبی و آسیای مرکزی دنبال می کند، هزینه‌های زیادی را به سیاست خارجه مستقل ترکیه از طرف غربی‌ها در قبال همراهی با بازیگران شرق از جمله روسیه و چین برای ترکیه ایجاد کرده است. این موضوع در تضاد آشکار با قلیچدار اوغلو است. برخی می گویند نظر قلیچداراوغلو این است که «ناتو به دلیل بازدارندگی ای که ارائه می کند دارای اهمیت حیاتی برای امنیت ملی ترکیه است. ترکیه باید به مشارکت خود در ناتو بر بنیان عقلانی و همگام با منافع ملی خود ادامه می‌دهد.»

ارزیابی شما از نقش «سنان اوغان» و انتخابات پارلمان در تعیین برنده انتخابات چیست؟

نباید فراموش کرد حرکت سنان اوغان به هر سمتی به این معنا نیست که کل سبد آرا را با خود همراه خواهد کرد. اردوغان در نتیجه نهایی انتخابات حدود ۲ میلیون رأی از مجموع آرای قلیچدار اوغلو بالاتر بوده است. از طرفی، پیش‌تر حضور ملموس سنان در کمپین ائتلاف جمهور از نظر روانی، اعتماد و شفافیت به نفع اردوغان تمام شده است. بنابراین می‌توان گفت که از همان ابتدا مهندسی آرای سنان مشخص بوده و آنهایی که به او رأی دادند، کسانی بودند که از دو طرف رقیب قهر کرده بودند. قلیچدار اوغلو با درک این مسأله، روی ۱۰ درصدی که به پای صندوق‌های رأی نرفته‌اند تمرکز داشته و تلاش دارد آنها را به پای صندوق‌ها بکشاند. ولی نکته اینجاست که با توجه به نتایج پارلمان ترکیه که در آن اردوغان با کسب بیشتر کرسی برنده شده، وعده ائتلاف ملت برای تغییر سیستم از ریاستی به پارلمانی محقق نخواهد شد و این شعار آنها تا حدودی ناکارآمد و دشوار شده است. در مجموع می‌توان گفت که این انتخابات مثل رفراندوم بود و الان با توجه به وضعیت پارلمان، انتخابات دور دوم دیگر نمی‌تواند به صورت رفراندوم باشد. از این رو، با توجه به اینکه مهمترین شعار ائتلاف ملت شکل نگرفت و پارلمان را از دست داد، کشاندن طرفداران او به پای میز رأی‌گیری بسیار سخت خواهد بود.یکی از نکات مهم این است که رهبری در صورت پیروزی اردوغان در پارلمان بر عهده کیست. به ویژه که قلیچدار اوغلو به عنوان رهبر کاریزما در رهبری اپوزیسیون در پارلمان حضور ندارد و باید منتظر ماند که آیا نفر دیگری توانایی این را دارد که در قامت مخالف در مقابل اردوغان به ایفای نقش بپردازد یا نه. در غیر این صورت شرایط سختی برای کمالیست‌ها در دولت بعدی، در صورت پیروزی اردوغان وجود دارد.

آیا مهاجران در آرا نقش خواهند داشت؟

موضوع مهاجران، از مهمترین فاکتورهایی بود که در انتخابات ترکیه بسیار مهم تلقی شده و رقبا روی آن تأکید ویژه‌ای داشتند. حزب عدالت و توسعه و اردوغان معتقد به بازگشت تدریجی این افراد به کشورهایشان هستند، در صورتی که ائتلاف ۶ گانه معتقد به تعیین یک بازه زمانی مشخص است که براساس مشاهدات تا یکسال اعلام شده. اردوغان با طرح این مسأله واقف به حساسیت‌ها و مسائلی است که بافت اجتماعی و اقتصادی ترکیه در این خصوص مطرح می‌شود. او به دنبال آن است که خود را همراه با افکار عمومی ترکیه نشان دهد زیرا مسأله مهاجران و آوارگان سوری، یکی از خواسته‌های مهم جامعه ترکیه بوده و اکنون با مانور دادن روی آن می‌توان درصدی از آرا را به خود جلب کرد.اما قلیچدار اوغلو سیاستی سخت و یک بازه کوتاه را در این خصوص تعیین کرده است. در صورتی که خالی شدن بافت جامعه و کشانده شدن بسیاری از مسائل داخلی به واسطه مهاجران پیامدهایی دارد و مشخص نیست چه مسائلی را می‌تواند برای ترکیه ایجاد کند.

پیش‌بینی شما از نتیجه دور دوم انتخابات چیست؟

با توجه به معادلات جدید پس از انتخابات دور اول و موارد مذکور، پیروزی اردوغان بسیار محتمل است. او طرفداران سنتی و آرای خود را داراست و انشعاب در حزب آینده و حمایت ائتلاف آتا از اردوغان، به نفع او تمام شده است.همچنین، احمد اوغلو و علی بابا جان نیز نتوانستند به ائتلاف ملت کمکی کنند. نه تنها این مسأله بلکه حزب حرکت ملی که در رأس آن دولت باحچلی قرار دارد تقویت شد و در پارلمان ترکیه توانست به جایگاه خود مجدداً دست پیدا کند. ترکیب موجود مجلس جدید نیز نشان از این دارد که در پارلمان ترکیه اکثریت را اسلامگراها یا ملی گراها تشکیل می‌دهند. این گویای این است که چقدر مفهوم اسلام و ملی‌گرایی در بدنه جامعه ترکیه اهمیت دارد.

مردم ترکیه امروز رئیس جم

راند آخر یک مسابقه نفس

بنفشه غلامی
خبرنگار

سرانجام دوئل رجب طیب اردوغان و کمال قلیچداراوغلو به مرحله پایانی رسید و امروز دو نامزد ریاست جمهوری انتخابات ۲۰۲۳ ترکیه، در مرحله دوم این انتخابات رو در روی یکدیگر قرار می گیرند.

آنها در چند ماه گذشته و در دو هفته اخیر پر فشارتر از قبل دیدگاه‌های خود را برای مردم بازگو کرده‌اند و اکنون باید ببینند مردم به کدام دیدگاه اقبال بیشتری دارند؛ تغییر را می‌خواهند یا تثبیت سیاست‌هایی که در دو دهه گذشته شاهد آنها بوده‌اند. در این دوئل سخت دو نامزد با شناسایی درست فاکتورهایی که برای مردم اهمیت دارد، تلاش کردند در مسیری گام بردارند که بتواند در واپسین نبرد آرای بیشتری را به سبدهای آنان واریز کند.

هرچند تعداد فاکتورهای مورد توجه مردم ترکیه به ۱۳ مورد می‌رسد اما در نهایت از این موارد که شامل موقعیت اقتصادی، تورم و هزینه‌های زندگی، آموزش، بیکاری، فقر، حقوق شهروندی و عدالت اجتماعی، دموکراسی، مهاجران، بهداشت و امنیت ملی، تروریسم، مسکن، تغییرات آب و هوایی، بزهکاری و محیط زیست، ۵ فاکتور اقتصاد، مهاجران، عدالت اجتماعی، دموکراسی و امنیت ملی بیش از دیگر فاکتورها در مرکز حساسیت و اقبال مردم قرار دارند.

اقتصاد، فاکتور اصلی رأی دهندگان

اولین چیزی که بعد از یک سال تورم - که با سرکشی‌های بسیار - تازه به مرز ۴۰ درصد رسیده است برای مردم ترکیه اهمیت دارد، اقتصاد است. بنا بر نظرسنجی که اخیراً المانیتور و پرمیرز به طور مشترک انجام داده‌اند، بیش از ۵۷ درصد مردم ترکیه گفته‌اند که بزرگترین دغدغه آنها، بهای مواد غذایی و تورم است؛ تورمی که سال گذشته به ۸۵/۵ درصد رسید و باعث وحشت مردم شد اما اکنون با تلاش‌های بسیار به ۴۳ درصد رسیده است. از همین رو اردوغان قول داده، دربحث تورم همان طور که در یک سال گذشته توانست آن را به نصف رسانده و نزدیک به ۴۰ درصد کاهش دهد در پایان سال ۲۰۲۳ به ۲۰ درصد رسانده و در سال ۲۰۲۴ نیز تورم را یک رقمی کند. او با این حال تأکید کرده که همچنان به سیاست کاهش نرخ بهره ادامه خواهد داد.

در نقطه مقابل او قلیچداراوغلو وعده داده است به سیاست‌های سنتی اقتصادی روی آورد و با این وسیله تورم را کاهش دهد. او به سیاست کاهش نرخ بهره اردوغان حمله کرده و وعده داده است، سخت کار کند تا بتواند اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی را به بازار و فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورش جلب کند. یکی دیگر از مسائل مالی که برای رأی دهندگان اهمیت دارد، بهای مسکن و اجاره بهاست. اردوغان قول داده قوانین جدیدی وضع کند که بتواند از شهروندان مقابل افزایش بهای مسکن و اجاره بها حمایت کند. قلیچداراوغلو نیز معتقد است، با سیاست‌هایی که در نظر دارد، خواهد توانست در مدت ۵ سال میزان مسکن‌های اجتماعی را به چهاربرابر اکنون برساند و مبلغ اجاره بهای مسکن اجتماعی را معادل ۲۰ درصد حداقل درآمد فرد قرار دهد. با این حال نظرسنجی ها نشان می دهد قلیچداراوغلو نتوانسته مردم را مجاب کند که توانایی نجات اقتصاد را دارد. بر همین اساس ۵۲ درصد مردم ترکیه معتقدند اردوغان خواهد توانست اقتصاد را دیگر بار روی ریل پیشرفت قرار دهد و ۴۸ درصد نیز می گویند به سیاست های اقتصادی قلیچداراوغلو اعتماد دارند.

مهاجران بروند یا نه

فاکتور بعدی که با فاصله‌ای زیاد مورد توجه مردم است، مسأله مهاجران و ماندن آنها در ترکیه یا رفتن آنها از ترکیه است. ۱۶ درصد مردم می گویند برای آنها اهمیت دارد، ببینند هر نامزد چه سیاستی در قبال مهاجران دارد. آمارها نشان می‌دهد بیش از ۹۰ درصد مردم ترکیه خواهان بازگشت آوارگان و مهاجران به کشور خودشان هستند. در این بین ۷۱ درصد از بازگشت هر چه زودتر مهاجران و به طور مشخص آوارگان سوری به کشور خود حمایت می کنند و ۲۰ درصد به‌خاطر دغدغه‌های بشردوستی می گویند باید مطمئن باشند، مهاجران در صورت بازگشت در امنیت زندگی خواهند کرد. در همین ارتباط ۴۴ درصد به حکومت بشار اسد و اینکه توان برقراری امنیت را دارد، اعتماد دارند و ۲۴ درصد چنین اعتقادی ندارند. در فاکتور بازگشت مهاجران به کشور خود، قلیچداراوغلو موفق‌تر از اردوغان عمل کرده است. او وعده داده با دولت سوریه وارد مذاکره می‌شود تا پناهجویان سوری هر چه زودتر به کشور خود بازگردانده شوند. اردوغان نیز چنین نظری را البته با میانجیگری روسیه دارد اما زمان آن را خیلی زود نمی‌داند.او همچنین تاکید کرده، بازگشت مهاجران سوری باید با رضایت آنها بوده و تنها زمانی

دو طرف چه سیاست‌ها

کمال قلیچداراوغلو

کمک به زل

- بنای خانه‌های جدید برای زلزله زدگان بصورت رایگان

اقت

- بازگشت به سیاست‌های سنتی اقتصادی و کاهش تورم

مسک

- چهاربرابر کردن مسکن اجتماعی در ۵ سال
- کاهش بهای مسکن اجتماعی و کاهش اجاره بها به میزان ۲۰ درصد حداقل درآمد

مهاج

- بازگشت مهاجران سوری به کشور خود از طریق مذاکره با دولت سوریه

سیاست

- روابط نزدیک با غرب

فاکتورهای انتخاباتی مهم

آیا مردم رأی خواهند داد و اگر آری به چه کسی؟

چرا انتخابات ترکیه زیر ذره بین رسانه‌های غربی است؟

زهره صفاری
خبرنگار

دور نخست انتخابات ریاست جمهوری ترکیه با وجود تلاش رسانه‌های غربی و اپوزیسیون، آنطور که انتظار می‌رف نامزدهای انتخاباتی به دست آورد. با وجود این، همچنان اپوزیسیون و هم‌پیمانان خارجی‌شان ناامید نشده‌اند و نگاهی به این فاکتورها و همچنین همسران دو نامزد برتر ترکیه داشته‌ایم.

در هفته‌های اخیر رسانه‌های غربی توجهی ویژه به انتخابات ترکیه داشتند. گرچه تلاش غرب و اپوزیسیون ترکیه در دور اول انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۳ این کشور برای جلب نظر رأی دهندگان به سوی جبهه مخالف رئیس جمهور فعلی این کشور بی‌ثمر ماند و رجب طیب اردوغان توانست با ۴۹/۵۴ درصد آرا برتر از کمال قلیچدار اوغلو، مهمترین رقیبش با ۴۴/۸۸ درصد آرا بایستد، اما همچنان همان‌طور که انتظار می‌رفت خط سیر رسانه‌های غربی و بسیاری از هم‌پیمانانشان در آستانه دور دوم نیز با تکیه بر نارضایتی‌های داخلی مانند تورم، سیاست‌های اقتصادی، مواضع دولت در قبال کردها، مهاجران و... و همچنین مانور بر دموکراسی ادامه یافت. آنچه در این بین خوراک بیشتری در اختیار رسانه‌ها قرار داد، وقوع زمین لرزه هولناک اخیر در ترکیه و سوریه بود که نحوه عملکرد دولت در رسیدگی به این بحران را دستاویزی برای رسانه‌های غربی قرار می‌داد. آنها از این رویداد برای تخریب بیشتر دولت فعلی و اردوغان بهره گرفتند و همزمان با پررنگ کردن وعده‌های ملی گرایانه کمال قلیچدار اوغلو، دو چهره خوب و بد از نامزدهای انتخاباتی ترکیه به تصویر کشیدند. همان طور که سایت مادرن پالیسی نوشته است، بسیاری از این رسانه‌های پرطرفدار در عین حال که گزارش لحظه به لحظه از وقایع ترکیه در آستانه انتخابات سرنوشت سازش داشتند، به صورتی مهندسی شده درصدد بودند افکار عمومی را به سمت یکسری دغدغه‌های خاص سوق دهند. در این مسیر به طور مثال برخی رسانه‌های غربی مانند اکونومیست، واشنگتن پست و بی‌بی سی، اقدامات دولت اردوغان را غیردموکراتیک نشان دادند و با تأکید بر اینکه او آزادی بیان را از کشورش سلب کرده، تصویری سیاه از رئیس جمهور ترکیه به مخاطبانشان ارائه کردند. در عین حال از آنجا که سیاست خارجی اردوغان در روابط با غرب و اتحادیه اروپا و حتی مهاجران تا حد زیادی برخلاف خواست غربی‌هاست، همان‌طور که انتظار می‌رفت بخش عمده‌ای از گزارش‌ها به انتقاد از مواضع حقوق بشری و نابسامانی در وضعیت مهاجران اختصاص یافته بود که این بخش نیز می‌توانست نمره منفی برای دولت اردوغان باشد. تلاش رسانه‌های غربی و هم‌پیمانانشان در دیگر نقاط جهان علیه دولت اردوغان در این مدت تا حدی جدی شده بود که مولود چاووش اوغلو، وزیرخارجه ترکیه نسبت به آن واکنش نشان داد و گفت: «رسانه‌های غربی سعی دارند با انتقاداتشان ،از اردوغان تصویری هولناک بسازند و از این راه بر افکار عمومی تأثیر بگذارند.» کریستوفر رستل، کارشناس خاورمیانه با تأکید بر این تأثیرگذاری رسانه‌ای بر افکار عمومی گفت: «مردم از طریق رسانه‌ها مدام در معرض اخباری قرار می‌گیرند که لزوماً واقعیت ندارد اما می‌تواند افکار عمومی را برای تغییر شرایط تهییج کند و سیاست‌های اردوغان را زیر سؤال ببرد.» با این تفاسیر کارشناسان معتقدند تحلیل چگونگی پوشش رسانه‌های غربی از انتخابات ترکیه چه پیش از دور اول و چه در آستانه دور دوم، در واژه سیاه نمایی علیه اردوغان خلاصه می‌شود که گرچه شماری از رسانه‌ها نیز در این مسیر بسیار مؤثر عمل کردند، اما در دور اول درصدها آنطور که انتظار داشتند، پیش نرفت و نه تنها اردوغان نسبت به قلیچدار اوغلو در کسب آرا برتری یافت که حزب او و حامیانش نیز اکثریت پارلمان را بار دیگر از آن خود کردند.

بانوی اول کاخ سفید ترک

امینه اردوغان و سلوی قلیچدار اوغلو؛ یکی برای حفظ جایگاه بانوی اولی در کنار همسرش تلاش می‌کند و دیگری که همواره در سایه، نامزد پرطرفدار اپوزیسیون ترکیه را مورد حمایت قرار داده، امیدهای بسیاری را برای کسب این عنوان به خود جلب کرده است. با این حال باید دید امروز کدام یک از آنها عنوان بانوی اول کاخ سفید (بایاض سارای)، کاخ ریاست جمهوری ترکیه را دریافت خواهد کرد.

همیشه همراه

امینه اردوغان در استانبول به دنیا آمده و تحصیل کرده و از دوران جوانی همواره فعالیت‌های اجتماعی بسیاری داشته است. پس از ازدواج با رجب طیب اردوغان، حمایت چشمگیری از همسرش داشت و در تمامی برهه‌ها او را همراهی می‌کرد. این بانوی ۶۸ ساله همزمان با به قدرت رسیدن اردوغان، بخش زنان حزب رفاه را تأسیس کرد و یکی از پیشرانان فعالیت زنان در ترکیه شد.

همسر اردوغان در طول ۲۰ سال ریاست جمهوری او، با داشتن دو پسر و دو دختر باز هم در سیاست و بویژه جنبش‌ها برای زنان مشارکت قابل توجهی داشت که این فعالیت‌ها تا حدود زیادی در موفقیت حزب رفاه مؤثر بود. او همواره حمایت بسیاری از همسرش داشت و حتی در یکی از کتاب‌های خود که در نیویورک منتشر شده است خاطرات سفر

شکست اتهام زنی‌ها دربار

مشارکت حدود ۸۹ درصدی در دور اول انتخابات ترکیه و پیشتازی اردوغان در حالی به ثبت رسیده است که همچنان هیچ یک از گمانه زنی‌های پیش از انتخابات مخالفان دولت این کشور درباره تقلب در شمارش آرا و رأی‌گیری به اثبات نرسیده است.

به نوشته تایم، گرچه کسب ۴۹/۵۴ درصد آرا برای اردوغان پیروزی یا شکست را در پی نداشت اما دست کم برتری او بر رقیبش را به اثبات رساند. قلیچدار اوغلو که پیش از دور اول انتخابات بارها دولت را به دستکاری در شمارش آرا به سود خود «برای پنهان کردن خواست مردم» متهم کرده بود، در حالی که تا آخرین لحظات شمارش آرا، هیچ گزارشی از بازرسان مبنی بر تقلب در انتخابات بروز نکرد، صبح روز بعد از انتخابات به هوادارانش گفت: «ما همچنان ایستاده‌ایم و انتخابات را با هم پیش می‌بریم.»

در واقع تیم اردوغان برای ناکام گذاشتن اتهامات مخالفان‌شان از هیچ تلاشی فروگذار نکردند و در حالی که از حضور ناظران احزاب و حتی بازرسان بین‌المللی در حوزه‌های انتخاباتی استقبال کردند، برای رفع هر گونه ابهامی حتی در برخی حوزه‌ها اقدام به شمارش چند باره آرا کردند. نوسین منگو، یکی از خبرنگاران ترکیه‌ای در تأیید این موضوع گفت: «در یکی از حوزه‌های انتخاباتی آنکارا، صندوق‌ها ۱۱ بار شمرده شد.»

به طور تقریبی سازمان امنیت و عملیات مشترک در اروپا، عضو ناظر سازمان ملل؛